

نقش سازمان ملل در تحقق امنیت غذایی در جامعه جهانی

چنگیز اسفندیاری^a، سیدباقر میر عباسی^b^a دانشجوی دکتری حقوق بین الملل، دانشگاه پیام نور
^b دانشیار دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۰/۵/۱۹

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۰/۴/۱

۹۱

چکیده

مقدمه: در قرن حاضر یکی از چالش های اصلی کشورها دسترسی به غذای کافی و سالم می باشد و با توجه به نقش و وظایف قانونی سازمان ملل در پیشبرد و تحقق امنیت غذایی، ضرورت دارد این موضوع از جوانب مختلف مورد بررسی قرار گیرد.

مواد و روش ها: روش انجام این تحقیق بر اساس روش های رایج در علوم اجتماعی بر اساس مطالعات تاریخی و تحلیل اسناد و مدارک می باشد.

یافته ها: باتوجه به بررسی اسناد، مدارک نهادهای بین المللی وابسته به سازمان ملل مشخص گردید که قطعنامه ها، میثاق ها، کنوانسیون ها، پروتکل ها، معاهدات، بیانیه ها، پیشنهادات و توصیه های مختلفی در زمینه حق غذا و تغذیه و کاهش تعداد افراد مبتلا به سوءتغذیه صادر گردیده ولی تعداد افراد مبتلا به سوءتغذیه نه تنها کم نشده بلکه افزایش نیز داشته است.

نتیجه گیری: سازمان ملل متحد در زمینه حق غذا و تغذیه مردم جهان، با تصویب میثاق ها، کنوانسیون ها، پروتکل ها، معاهدات، قطعنامه های متعدد عملکرد موفقی در شناسایی و ایجاد تعهدات حق غذا، به ویژه تعهدات نرم در زمان صلح و تعهدات الزام آور در زمان مخاصمه، تدوین قوانین و مقررات مربوط به حق غذا و به رسمیت شناختن حق داد خواهی در مورد نقض حق غذا، تلاش جهت عرفی کردن حق غذا با توجه به کثرت قطعنامه ها و اعلامیه های صادره در این زمینه و... داشته است ولی در اجرای این تعهدات به ویژه در تعهد به احترام، حمایت و ایفاء حق غذا، با توجه به تعهدات کمی پذیرفته شده از سوی جامعه جهانی مبنی بر کاهش سوءتغذیه و این که در حال حاضر تعداد افراد مبتلا به سوءتغذیه نه تنها کاهش نیافته بلکه افزایش نیز داشته است و هم چنین با توجه به نقض گسترده آن از سوی کشورها و تبعیض در مورد حق غذا به ویژه بین گروه های آسیب پذیر عملکرد خوبی نداشته است.

واژه های کلیدی: امنیت غذایی، سوءتغذیه، کمک های غذایی و حق غذا

مقدمه

سرچشمه فکری امنیت غذایی به بحران غذا در جهان در اوایل دهه ۱۹۷۰ و حتی پیش از آن اعلامیه حقوق بشر در سال ۱۹۴۸ و میثاق بین المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی بر می‌گردد (قاسمی، ۱۳۷۳). در انتهای ۱۹۶۰ جهان با خطر کمبود شدید غذا و قحطی روبرو گردید و در این راستا کنفرانس جهانی غذا در سال ۱۹۷۴ مسئله امنیت غذایی را با تعریف زیر مورد توجه قرار داد: «عرضه متمرکز کالاهای اساسی غذایی به منظور بهبود مداوم مصرف غذا و خنثی کردن اثرات ناشی از نوسانات تولید و قیمت» توجه دقیق به این تعریف نشان داد که ابزار عمده تامین امنیت غذایی عرضه مستمر کالاهای اساسی غذایی تلقی می‌شود. به عبارت دیگر این تعریف جواب مشکلات گرسنگی و سوء تغذیه را در حوزه عرضه می‌بیند (عبادی، ۱۳۸۳). تجربیات جهانی در سال های ۱۹۷۰ نشان داد که بهبود عرضه به تنهایی جوابگوی مشکل حل سوءتغذیه نیست. بهبود عرضه در این سالها با استفاده از تکنولوژی نوین بدست آمده بود. در سالهای ۱۹۸۰ در سایه تجربه و پژوهش بیشتر تحولات نظری وسیعی از امنیت غذایی پیش آمد و انعکاس این تحولات در تعریف زیر دیده می شود. این تعریف توسط بانک جهانی در ۱۹۸۶ ارائه شد و در کنفرانس بین المللی تغذیه در رم در سال ۱۹۹۲ برای اولین بار مورد تأیید جامعه جهانی قرار گرفت (وزارت بهداشت، ۱۳۸۳). این تعریف به شرح زیر است: «دسترسی تمام مردم در تمام اوقات به غذای کافی به منظور زندگی سالم و فعال به طوریکه در این تعریف دسترسی مصرف کننده به غذای کافی (سیری سلولها) در تمام اوقات مورد تاکید است و هدف نهایی از مصرف زندگی سالم و فعال یا به عبارتی سلامت جامعه می باشد (FAO, 1992). کنفرانس بین المللی تغذیه در سال ۱۹۹۲ به بحث امنیت غذایی توجه فراوان است و نشست سران در زمینه غذا در سال ۱۹۹۶ تعریف جدیدی از امنیت غذایی به شرح ذیل ارائه داد. دسترسی به غذای کافی و سالم و مغذی در تمام اوقات زندگی به منظور داشتن زندگی فعال مطابق با ترجیحات غذایی (FAO, 1996) یعنی امنیت غذایی زمانی وجود دارد که همه مردم، در تمام زمانها، دسترسی فیزیکی، اجتماعی و اقتصادی به مواد غذایی کافی و سالم داشته باشند به طوری که نیازهای

غذایی و ترجیحات غذایی آنها برای یک زندگی سالم و فعال برآورد گردد.

نا امنی غذایی زمانی وجود دارد که افراد در نتیجه عدم دسترسی فیزیکی به غذا، عدم دسترسی اجتماعی و اقتصادی به غذای کافی و یا استفاده نامناسب از غذا دچار سوء تغذیه شده باشند. مبتلایان به نا امنی غذایی، افرادی هستند که دریافت غذایی آنها پایین تر از حداقل کالری مورد نیاز باشد و علائم فیزیکی ناشی از کمبود انرژی و مواد مغذی به دلیل رژیم غذایی ناکافی و نامتعادل در این افراد نمایان است و یا این افراد از عدم توانایی جسمی برای استفاده موثر از غذا به دلیل عفونت ها و بیماریها رنج می‌برند (موسسه پژوهش های اقتصادی، ۱۳۸۶). در ضمن امنیت غذایی و حق دسترسی به غذا در کنوانسیون ها و معاهدات مختلف سازمان ملل از قبیل کنوانسیون رفع تبعیض علیه زنان، کنوانسیون حقوق کودک، کنوانسیون وضعیت پناهندگان، کنوانسیون اشخاص بی تابعیت، اساسنامه دیوان کیفری بین المللی و قطعنامه های سازمانها و کنفرانسهای بین المللی از قبیل اعلامیه ملل متحد راجع به حقوق کودک ۱۹۵۹ مجمع عمومی، برنامه عمل برای تاسیس نظم نوین اقتصادی بین المللی مصوب اجلاس ویژه ششم مجمع عمومی، اعلامیه جهانی راجع به محو گرسنگی و سوء تغذیه ۱۹۷۴ کنفرانس جهانی غذا، قطعنامه ۱۶۶ مورخ ۱۷ دسامبر ۱۹۸۵ مجمع عمومی، اصول و راهبردهای حاکم بر امحای مازاد کشاورزی و تعهد بین المللی راجع به امنیت غذایی مصوب شورای فائو ۱۹۷۴، اعلامیه جهانی راجع به تغذیه ۱۹۹۲، اعلامیه کپنهاگ راجع به توسعه اجتماعی ۱۹۹۵، قطعنامه سال ۱۹۹۶ اجلاس جهانی غذا، اعلامیه اهداف توسعه هزاره، قطعنامه های ۵۷/۲۲۶ مورخ ۲۶ فوریه ۲۰۰۳ و ۵۸/۱۸۶ مورخ ۱۸ مارس ۲۰۰۴ مجمع عمومی نیز از این حق سخن گفته شده است. در اهمیت این حق همین بس که نقض آن، تهدیدی به صلح و امنیت بین المللی توصیف شده است (ابراهیم گل، ۱۳۸۷).

امنیت غذایی و چالش ها و موانع تحقق آن

بحران غذا سبب افزایش بی سابقه تعداد گرسنگان در جهان شده است. در ۱۶ اکتبر ۲۰۰۸ مدیر کل فائو در روز جهانی گرسنگان اعلام کرد که بحران غذایی سال ۲۰۰۷،

محصول برنج را نابود کرد، طوفان نرگس در میانمار و خشکی در کامبوج و ویتنام (قره یاضی، ۱۳۸۷) و طوفانهای هاریکال در آمریکای لاتین و کارائیب (Van braun, 2008).

سیاست های انسدادی برخی کشورها در واکنش به این عوامل، رشد بی سابقه بهای نفت و پی آمدهای آن از جمله رویکرد افزایش تولید سوخت های زیستی (بیواتانول و بیودیزل) از محصولات کشاورزی به ویژه ذرت، رشد اقتصادی کشورهای چین و هندوستان؛ افزایش واردات برخی کشورهای ثروتمند مصرف کننده محصولات کشاورزی، توسعه کشت محصولات ارگانیک، تولید سوخت های زیستی ارزیابی می شود (قره یاضی، ۱۳۸۷). در سالهای اخیر میلیاردها دلار در آمریکا و اتحادیه اروپا به سوسید جهت تولید سوخت های زیستی اختصاص داده شده است (UNGA, 2007; Golay, 2010). سوخت زیستی ذخایر غلات را در بازار جهانی کاهش داد و این روند در سال ۲۰۰۸ با افزایش قیمت نفت تشدید شد (Vanbraun, 2008). به اعتقاد فائو ۳۰ درصد قیمت های جهانی اخیر مواد غذایی به تولید اتانول از محصولات غذایی مربوط می شود و آمریکا معتقد است این سهم تنها ۳ درصد است (تالمن، ۱۳۸۷).

ب) تغییرات جوی و گرم شدن کره زمین: تغییر اقلیم و افزایش دما اثراتی بروی چرخه آب و هوا و فرآیند کشاورزی دارد که از عمده ترین آنها می توان به تاثیر افزایش دما بر عملکرد محصولات اشاره نمود که باعث کاهش تولیدات اغلب محصولات به استثنای پنبه، نیشکر، گیاهان گرمسیری خواهد بود و از طرفی افزایش دما موجب افزایش پتانسیل تبخیر مستقیم آب و کاهش منابع آب و افزایش نیاز گیاهان خواهد شد که کلیه این اثرات تهدیدی است بر امنیت غذایی و در خاتمه اینکه رشد اقتصادی کشورها و افزایش درآمد سرانه در کشورهای توسعه برالگوی تقاضا و گرایش به تولید محصولات باغبانی و سبزی و صیفی اثرگذار و افزایش تقاضای این گروه محصولات، امنیت غذایی را تهدید می نماید. اطمینان از دسترسی و تحقق امنیت غذایی با شرایط فوق با تردیدهای جدی مواجه بوده و رفع آن مستلزم اتخاذ تصمیمات مناسب جهت حمایت های اصولی و سرمایه گذاری های کافی و مناسب در بخش کشاورزی کشورها می باشد (کلاتنری،

تعداد افراد مبتلاء به سوءتغذیه را ۷۵ میلیون نفر افزایش داده و به ۹۲۳ میلیون نفر رسانده است. در پایان سال ۲۰۰۸، ۴۰ میلیون نفر دیگر به این تعداد اضافه شد. در نتیجه تعداد گرسنگان به ۹۶۳ میلیون نفر افزایش یافت (Golay, 2010) بر طبق برآورد فائو که در اکتبر ۲۰۰۹ منتشر شد این روند متوقف نشده است. برای اولین بار در تاریخ بشریت، بیش از یک میلیارد نفر گرسنه وجود دارند (FAO, 2009a) در حال حاضر مهمترین چالش های امنیت غذایی به شرح ذیل می باشند:

الف) افزایش قیمت جهانی مواد غذایی: بر طبق تحقیقات انجام شده توسط بانک جهانی (۲۰۰۸) فائو و موسسه تحقیقات بین المللی سیاست غذا، قیمت غذا بین مارس ۲۰۰۷ تا مارس ۲۰۰۸، ۴۰٪، بین ژانویه ۲۰۰۷ تا ژوئن ۲۰۰۸، ۵۶٪، بین فوریه ۲۰۰۵ تا فوریه ۲۰۰۸، ۸۳٪ (۱۸۱٪ برای گندم)، بین ژانویه ۲۰۰۲ و ژوئن ۲۰۰۸، ۱۳۰٪ افزایش یافت. از مارس ۲۰۰۷ تا مارس ۲۰۰۸ قیمت گندم در بازار جهانی ۱۳۰٪، برنج ۷۴٪، ذرت ۳۱٪، افزایش یافته است (FAO, 2008a) و در فاصله بین ژوئن ۲۰۰۷ تا ژوئن ۲۰۰۸ میانگین قیمت جهانی ذرت ۶۰ درصد، سویا ۷۶ درصد، گندم ۵۴ درصد و برنج ۱۰۴ درصد افزایش داشته است (قره یاضی، ۱۳۸۷). هزینه غذا از سال ۲۰۰۶ تا ۲۰۰۷، ۳۷٪ و از سال ۲۰۰۷ تا ۲۰۰۸، ۵۶٪ افزایش یافته است. در آفریقا این افزایش از سال ۲۰۰۷ تا ۲۰۰۸، ۷۴٪ بوده است (FAO, 2008a). این گرانی که موجب کاهش دسترسی فقرا به غذا و پیدایش بیش از یکصد میلیون نفر فقیر جدید شده است «سونامی گرسنگی» نامیده شده است. افزایش قیمت غذا در جهان دارای دو فاز تدریجی و ناگهانی است. علل افزایش تدریجی قیمت جهانی غذا کاهش ذخایر استراتژیک به دلیل پیشی گرفتن مصرف نسبت به تولید، کاهش توجه جهانی به تحقیقات کشاورزی و در نتیجه تثبیت روند رشد و بهره وری تولید طی سه دهه گذشته و رشد اقتصادی تعدادی از کشورهای در حال توسعه آسیایی و آفریقایی است. علل افزایش ناگهانی قیمت محصولات کشاورزی کاهش ارزش دلار آمریکا، شرایط بد اقلیمی در برخی از کشورهای بزرگ صادر کننده محصولات کشاورزی نظیر خشکسالی در استرالیا و برخی کشورهای اروپایی، سیل در ایالت های تیسنا و جامونای بنگلادش که بیش از یک میلیون هکتار از

۱۳۸۹).

دارند. با توجه به روند متغیر این الگوها، نظام‌های تولید کشاورزی الزاماً باید انعطاف پذیری زیادی جهت تطبیق و پذیرش آنها داشته باشند (عبادی و همکار، ۱۳۸۷).

(و) *فرسایش منابع پایه و بحران های زیست محیطی:* گذشته از صدمه های ناشی از تخریب محیط زیست بر حیات انسانی، از دیگر پیامدهای ناشی از تخریب منابع طبیعی در اثر بکارگیری الگوهای نامناسب تولیدی، می‌توان به ناپایداری نظامهای تولید و بهره برداری کشاورزی و از بین رفتن منابع پایه و در نتیجه تحدید امکانات تولیدی اشاره نمود. محصولات کشاورزی تولید شده در کشاورزی مدرن مبتنی بر روش‌های انقلاب سبز منشاء بسیاری از مشکلات برای سلامتی انسان هستند که تداوم تولید به این شیوه را غیر ممکن ساخته است. کاهش این بحران ها و مشکلات مستلزم سرمایه‌گذاری بیشتر و اتخاذ رهیافت‌های نوین از سوی بخش کشاورزی و حمایت مراجع فرابخشی در این خصوص می‌باشد (موسسه پژوهش‌های اقتصادی، ۱۳۸۷).

حق دسترسی به غذا در نظام سازمان ملل متحد

حق بر غذا به عنوان حق بشری از حقوقی است که در مجموعه حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی طبقه بندی می‌شود. به موجب میثاق بین المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی « حق بر غذا » حق بر رهایی از گرسنگی و دسترسی پایدار به غذا با کیفیت و کمیتی است که پاسخ گوی نیازهای غذایی، فرهنگی باشد (ابراهیم گل، ۱۳۸۷) حق غذا برای اولین بار در مقیاس جهانی در ماده ۲۵ اعلامیه جهانی حقوق بشر مبنی بر این که هر کس حق دارد که سطح زندگانی، سلامتی و رفاه خود و خانواده اش را از حیث غذا، مسکن و مراقبت های پزشکی و خدمات لازم اجتماعی تامین کند شناسائی گردید (OUNHA, 2010). پس از آن در ماده ۱ و ۶ در میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی به ترتیب با این عنوان که هیچ ملتی را نمی توان از وسایل معاش خود محروم کرد (کمالان، ۱۳۸۶؛ امیرارجمند ۱۳۸۲) و همچنین حق حیات از حقوق ذاتی شخص انسانی است بیان گردید (Kent, 2004). سپس در ماده ۱۱ میثاق بین المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی این حق از حق کلی تر « سطح زندگی کافی نشأت گرفته » و جزئی از آن را

(ج) *تخریب منابع طبیعی:* در نیم قرن گذشته حدود ۲ میلیارد از ۸/۷ میلیارد هکتار اراضی کشاورزی، مراتع دائمی و جنگلها تخریب شده است که بیش از ۸۰ کشور جهان را تحت تاثیر قرار داده و بیش از ۳۰ کشور جهان با تخریب اراضی خشک و بیابانزایی مواجهند. تخمین زده می شود که ۵ تا ۱۰ میلیون هکتار به طور سالانه از حیز انتفاع خارج شده و غیر قابل برگشت نیز می شود. طی چند سال گذشته به طور سالانه ۰/۸ درصد از جنگلهای نواحی گرمسیری جهان برای دیگر مصارف تبدیل شده است. کشاورزان فقیر از این اراضی برای کشاورزی استفاده می کنند تا غذایشان را تامین کنند و این به معنای آن است که دوم سوم جنگلدزایی جهانی در این محدوده زمانی اتفاق افتاده است. وضعیت خوب اقتصادی و معیشتی و تغذیه بیش از یک میلیارد مردم جهان در اثر تخریب اراضی نامتناسب شده است (ملکوتی، ۱۳۸۳).

(د) *کاهش اراضی زیر کشت:* توزیع اراضی متعدد در جهان بسیار نامتوازن است. در هفت کشور آرژانتین، برزیل، کلمبیا، بولیوی، آنگولا، کنگو و سودان ۵۰ درصد از اراضی مستعد زیر کشت قرار دارد. در خاور نزدیک و شمال آفریقا ۷۸ درصد و در جنوب آسیا ۹۶ درصد اراضی مناسب زیر کشت رفته است. در چند کشور خاورمیانه و آفریقا بیلان اراضی منفی است. تامین آب و انتقال و توزیع آن در اراضی جدید برای هر هکتار از اراضی به طور متوسط حدود ۳۳۰۰ دلار هزینه دارد و هزینه های بهبود آبیاری نیز حدود ۱۰۰۰ دلار در هر هکتار است. جدا از امکان پذیری تامین آب، تامین این هزینه برای گسترش اراضی جدید در کشورهای در حال توسعه از چالش های جدی کشاورزی آینده است و به علاوه افزایش تولید نیاز به گسترش تحقیقات و فناوریهای جدید دارد که نیازمند سرمایه گذاریهای موردنیاز به بیش از ۲۰۰ میلیارد دلار می باشد (کلاتری، ۱۳۸۹).

(ه) *جهانی شدن اقتصاد و نظام های تولید:* جهانی شدن و گستردگی وابستگی های اقتصادی باعث شده است که تصمیم گیری فعالیتهای کشاورزی نه تنها در سطح ملی، بلکه حتی در سطح یک مزرعه نیز متأثر از تحولات و تغییرات اقتصاد جهانی و روندهای آن می‌باشد. نظامهای تولید نیز به مقدار زیادی تحت تاثیر پدیده جهانی شدن قرار

و کنوانسیون مربوط به وضعیت پناهندگان، کنوانسیون بین‌المللی جلوگیری از کشتار جمعی، کنوانسیون بین‌المللی سرکوب و مجازات جنایات، اعلامیه جهانی تغذیه و قطعنامه‌های اجلاس‌های جهانی غذا، اعلامیه اهداف توسعه هزاره، اساسنامه‌های سازمان بهداشت جهانی و سازمان جهانی غذا، قطعنامه‌های نهادهای مختلف سازمان ملل از جمله شورای امنیت، مجمع عمومی سازمان ملل متحد، شورای اقتصادی، اجتماعی، شورای حقوق بشر آمده است (ابراهیم گل، ۱۳۸۷؛ FAO, 1999)، کمیته اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در سالهای اخیر جهت روشن شدن تعهدات دولتها براساس میثاق یک سری تفاسیر کلی را تصویب نموده است (Mullar, 2011). این کمیته در تفسیر عمومی شماره ۱۲ در سال ۱۹۹۹ در مورد حق بر تغذیه و غذای مناسب چنین بیان داشت «حق بر غذای مناسب زمانی محقق می‌شود که هر مرد، زن و کودکی به تنهایی در اجتماع با دیگران، در همه زمانها از نظر فیزیکی و اقتصادی به تغذیه مناسب یا وسایل تامین آن دسترسی داشته باشند (CESCR: GC 12:1999). حق بر غذای مناسب متضمن در دسترس بودن غذا در کمیت و کیفیتی است که بتواند نیازهای رژیم غذایی افراد را برآورد سازد. غذا می‌بایست عاری از مواد مضر و زیان آور بوده و در یک فرهنگ معین قابل قبول باشد. مضاف بر این غذا می‌بایست به شیوه‌ای پایدار دست‌یافتنی باشد (Chinkin, 2008).

یعنی اجزای حق غذا شامل الف- فراهم بودن یا تامین غذای کافی^۱ ب- ثبات غذا و دسترسی به آن در هر زمان^۲ (همان، ۵۴) ج- قابل دسترسی از نظر اقتصادی و فیزیکی^۳ د- مفید و کارا بودن^۴ ه- قابل قبول بودن از نظر فرهنگی می‌باشد (همان، ۵۴).

خود حق غذا نیز دارای ۲ حق متمایز می‌باشد: الف) حق امنیت غذایی از طریق خودکفایی در تولید و درآمد کافی ب) حق بنیادین رهایی از گرسنگی (Defalco, 2009). حق رهایی از گرسنگی ناشی از حق حیات می‌باشد و یک محتوی حداقلی از حق غذا است و هسته سخت یا حداقل استاندارد در رابطه با حق غذا است و به معنی حق دسترسی به حداقل غذای اساسی جهت

تشکیل داده است (حیبی مجنده، ۱۳۸۷).

به طوری که ماده ۱۱ بیان می‌دارد «کشورهای طرف این میثاق حق هر کس را به داشتن سطح زندگی کافی برای خود و خانواده اش شامل غذا، پوشاک، مسکن کافی و همچنین بهبود شرایط زندگی به رسمیت می‌شناسد (OUNHA. FAO, 2010; Kent, 2004). کشورهای طرف این میثاق به منظور تامین این حق تدابیر مقتضی اتخاذ خواهند کرد و در این جهت به اهمیت اساسی همکاری بین‌المللی مبنی بر رضایت ازاد اذعان دارند. کشورهای طرف این میثاق با اذعان به حق بنیادین هر کس به رهایی و آزادی از گرسنگی از طریق همکاری بین‌المللی تدابیر لازم از جمله برنامه‌های مشخص را به قرار ذیل اتخاذ خواهند کرد:

الف) بهبود روش‌های تولید، حفظ و توزیع غذا با استفاده کامل از معلومات فنی و علمی با اشاعه اصول آموزش و تغذیه و توسعه یا توسعه اصلاح‌نظام زراعی به نحوی که حداکثر توسعه موثر و استفاده از منابع طبیعی را تامین نماید.

ب) تامین و توزیع منصفانه ذخایر (منابع غذایی جهان بر حسب نیازها با توجه به مسائل مبتلا به کشورهای صادر کننده، وارد کننده غذا (ابراهیم گل، ۱۳۸۷؛ Vidar, 2003 OUNHR/FAO, 2010).

در کنوانسیون محو کلیه اشکال تبعیض علیه زنان نیز دولتهای عضو در بند ۲ و ۱۲ متعهد شدند تغذیه کافی را برای زنان در دوران خاص زندگیشان تضمین نمایند (امیرارجمند، ۱۳۸۱). در کنوانسیون حقوق کودک نیز کشورهای عضو در ماده ۲۴ متعهد شدند روشهای مناسبی جهت مبارزه با بیماریهای ناشی از سوء تغذیه و فراهم آوردن مواد غذایی متعدد، آب آشامیدنی سالم اتخاذ نمایند و همچنین در ماده ۲۷ نیز حق تمام کودکان جهت برخورداری از استانداردهای مناسب زندگی از قبیل غذا را به رسمیت شناختند (Kent, 2004). همچنین در کنوانسیون اشخاص ناتوان نیز در ماده ۲۸ و در اعلامیه حقوق مردمان بومی در ماده ۱۴ و ۱۹ (Golay and Ozden, 2004) آن به حق برخورداری از استانداردهای مناسب زندگی اشاره شده است (OUNHA.FAO, 2010).

به غیر از کنوانسیون‌ها و میثاق‌های مذکور حق غذا در اسناد مختلفی از قبیل کنوانسیون اشخاص بدون تابعیت

¹ Availability

² Stability

³ Access to food

⁴ Food Utilization

غذا (OUNHR.FAO, 2010، یاکریون ۱۳۸۷) در ارتباط با اهمیت این ماده کمیته اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی در تفسیر کلی شماره ۳ خود در مورد ماهیت تعهدات دولتهای عضو میثاق می گوید ماده ۲ برای درک کامل میثاق اهمیت اساسی دارد و باید بین آن و سایر مواد میثاق رابطه ای پویا برقرار کرد این ماده ماهیت تعهدات قانونی دولت‌ها به موجب میثاق را شرح می‌دهد (ابراهیم گل، ۱۳۸۷). بند ۱ ماده ۲ را می‌توان رکن اصلی میثاق حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی توصیف کرد. این بند به وصف تعهدات دولتهای عضو در تحقق حق های مندرج در میثاق می پردازد که فهم و شناخت آن اهمیتی حیاتی برای محتوی و نیز اجرای میثاق به مثابه یک کل دارد (کریون، ۱۳۸۷)

کمیته حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در تفسیر کلی شماره ۱۲ اعلام کرد با توجه به روح حاکم بر ماده ۵۶ منشور ملل متحد و مقررات خاص مواد (۲) و ۲۳ میثاق حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، دولت‌های عضو می‌بایست نقش اساسی همکاری بین المللی را به رسمیت بشناسند و مطابق با تعهداتشان نسبت به اتخاذ اقدامات مشترک و مجزا برای دستیابی به تحقق کامل حق بر غذای مناسب عمل کنند (CESCR, GC12, 1999). آنها باید در هر زمان از تحریم های غذایی یا اقدامات مشابه که شرایط تهیه غذا و دسترسی به غذاهای دیگر کشورها را به خطر می‌اندازد اجتناب کنند، غذا نباید به هیچ وجه به عنوان وسیله فشار اقتصادی و سیاسی مورد استفاده قرار گیرد (CESCR, GC8, 1997).

کمیته اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی ۲ روش خاص در ارتباط با ماهیت کلی تعهدات در چارچوب میثاق اتخاذ کرده است: الف) شیوه متمرکز بر تعهدات به وسیله و تعهدات به نتیجه، ب) شیوه متمرکز بر تعهدات به احترام، حمایت و ایفاء (کریون، ۱۳۸۷) الف) تعهد به وسیله و نتیجه:

تعهد بوسیله^۱ آن است که متعهد و مکلف در حد امکانات موجود و در حقیقت در حد توان متعهد به تدارک ذی حق خواهد بود. اما در تعهد به نتیجه^۱ متعهد مکلف به تدارک حق ذی حق می باشد این تکلیف و تعهد قطعی

اطمینان هر کس برای رهایی از گرسنگی و مرگ (Colay, 2009). دولت ها تعهد فوری جهت اطمینان از حق بنیادین رهایی گرسنگی داشته و در مورد امنیت غذایی نیز موضوع یک پروسه و اهداف طولانی مدت و تدریجی در سطح ملی و بین المللی می باشد. حق رهایی از گرسنگی جزء حقوق بنیادین بوده و تحت هیچ شرایطی حتی در بلایای طبیعی، غیرقابل عدول است (1999, CESCR: GC 12). در تفسیر کلی شماره ۱۲ مصوب اجلاس بیستم (۱۹۹۹) کمیته اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در مورد حق بر خورداری از غذای مناسب نیز به این مسئله اشاره شده که احتمال دارد دولتها یا دیگر نهادها این حق را به اشکال گوناگون از جمله با جلوگیری از دسترسی به کمک غذایی بشردوستانه در درگیریهای داخلی یا دیگر وضعیت های اضطراری لغو کنند و گفته شده است که در چنین وضعیت های دولتها بسته به میزان توانایی خود برای فراهم آوردن امداد مربوط به حوادث و کمکهایی بشردوستانه مسولیت همکاری دارند (مصفاو همکاران، ۱۳۸۶).

ماهیت تعهدات ناشی از حق بر غذا

محتوی تعهدات، مکانیزهای تضمینی حق بر غذا تابع محتوی و مکانیزم های تضمین حقوق مندرج در میثاق بین المللی حقوق اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی است تعهدات دولتهای عضو میثاق در بند ۱ ماده میثاق به شرح زیر آمده است (ابراهیم گل، ۱۳۸۷). هر دولت عضو میثاق حاضر متعهد می شود اقداماتی انفرادی و از طریق مساعدت و همکاری بین المللی بویژه اقتصادی و فنی، با استفاده از حداکثر منابع در اختیار، به منظور دستیابی به تحقق کامل تدریجی حق های شناخته شده در میثاق حاضر با همه وسائل مناسب از جمله به طور خاص اتخاذ اقدامات تضمینی معمول دارد. در حقیقت تعهدات در میثاق دو نوع تدریجی و فوری می باشد که تعهدات تدریجی به صراحت در ماده ۲ میثاق آمده است (Sylvain, 2008). تعهدات فوری نیز شامل حذف تبعیض در دسترسی به غذا که در تفسیر کلی شماره ۲۰ به صراحت به این مسئله اشاره شده است (CESCR, GC20, 2008) تعهد به اتخاذ اقدامات لازم و عدم برخورد غیر فعالانه با حق غذا، تعهد به منع اقدامات پس رونده و حمایت از حداقل تامین نیاز اساسی به

¹ Obligation of conduct

اعمال می‌شود (ابراهیم گل، ۱۳۸۷؛ OUNHR/FAO, 2010).

نقض حق بر غذا

نقض حق بر غذا به طرق مختلف رخ می‌دهد. یک حالت هنگامی است که دولت عضو در تضمین بهره مندی از حداقل سطحی که برای رهایی از گرسنگی لازم است قصور کند حالت دوم، اعمال تبعیض در دسترسی به غذا و وسایل بهره مندی از آن براساس نژاد، رنگ، جنس، زبان، سن، عقیده سیاسی، منشاء نژادی یا اجتماعی، ثروت، تولد یا دیگر وضعیتها است. حالت سوم، نقض حق بر غذا از طریق اقدام مستقیم دولت‌ها یا دیگر نهادهای تحت کنترل دولت همچون تعلیق یا لغو رسمی قوانین لازم برای تحقق مستمر حق غذا، جلوگیری از کمکهای غذایی بشردوستانه در وضعیتهای اضطراری، تصویب قوانین یا اتخاذ سیاستهای که آشکارا با تعهدات از پیش موجود قانون یک دولت در ارتباط با حق غذا مغایر باشد، حضور در تنظیم فعالیتهای اشخاص یا گروههایی که مانع از نقض حق بر غذای دیگران می‌شوند (ابراهیم گل، ۱۳۸۷) همچنین در پروتکل اختیاری به میثاق بین المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی که در سال ۲۰۰۸ بوسیله مجمع عمومی سازمان ملل تصویب شد، حق دادخواهی در صورت نقض تعهدات مندرج در آن به رسمیت شناخته شده است (Mullar, 2011) در حقوق بین الملل بشر همچنین یک سری تعهدات مشخص و روشن جهت تحقیقات مناسب و تعقیب ادعاهای تخلفات جدی بوسیله نیروی نظامی در مخاصمات مسلحانه و در شرایط غیر مخاصمه بر عهده دولت‌ها گذاشته شده است به طوری که این تعهدات در ماده ۲ و ۶ میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی و ماده ۶ کنوانسیون ضد شکنجه بیان گردیده است. تعهد به تعقیب ارتکاب جنایات جنگی یا سایر جنایات ارتكابی بوسیله نیروهای مسلح در سرزمین شان امروزه به عنوان یک حقوق بین المللی عرفی است (Goldstone, 2009).

بوده و مقید به امکانات موجود نیست. در مفهوم تعهد به نتیجه سخن از مطلق بودن حق در مقایسه با امکانات موجود است یعنی بر خلاف «تعهد به وسیله» این حق‌ها بدون لحاظ قید «امکانات موجود» می‌بایستی تضمین شوند (قاری سید فاطمی، ۱۳۸۲)

(ب) تعهد به احترام، حمایت و ایفاء:

دومین شیوه تحلیل که اعضای کمیته اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی برگزیدند نگرستن به تعهدات در قالب گونه شناسی ۳ وجهی است. مطابق این شیوه تمام حق‌های بشری متضمن ۳ شکل از تعهد برای دولتها است یعنی تعهد به احترام^۲ تعهد به حمایت^۳ و تعهد به ایفاء^۴ (کریون، ۱۳۸۷؛ Vidar, 2003؛ قاری سید فاطمی، ۱۳۸۸). تعهد به ایفاء یا اجرا نیز متشکل از تعهد به تسهیل کردن^۵ و تعهد به فراهم یا تامین کردن^۶ است (آسیبورن و همکاران، ۱۳۸۹). کمیته حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در تفسیر شماره ۱۲ در بند ۱۵ نظر خویش را در این خصوص به شرح زیر اعلام کرده است: تعهد به رعایت جهت دسترسی به غذای کافی مستلزم آن است که دولتهای عضو از هر گونه اقدامی که به جلوگیری از دسترسی بینجامد احتراز کنند، تعهد به حمایت مستلزم اتخاذ تدابیری است که تضمین می‌کند اشخاص و شرکتهای دیگر افراد را از دسترسی به غذای کافی محروم نمی‌کنند برای مثال دولت باید از تخریب منابع غذایی، آلوده کردن زمین کشاورزی، آب و هوا و تخریب مزارع و منابع طبیعی جلوگیری نماید. به شهروندان اطمینان دهد که مواد غذایی تولیدی در بازار سالم است و نسبت به کنترل کیفی مواد غذایی مطابق با استانداردهای بین المللی و ملی اقدام نماید. تعهد به ایفاء بدین معنی است که اولاً دولت عضو باید به طور خودجوش فعالانه در اقداماتی که هدف از آنها تقویت دسترسی اشخاص و بهره مندی از منابع و وسایل برای تضمین امرار معاش همچون امنیت غذایی است مشارکت کنند، ثانیاً هنگامی که شخص یا گروهی از اشخاص به دلایل خارج از کنترل ایشان قادر به بهره مندی از حق خویش بر غذای کافی یا وسایل موجود در اختیارشان نباشد دولتها ملزمند که آن حق را مستقیماً تامین کنند تعهدی که نسبت به قربانیان بلایای طبیعی یا سایر حوادث

¹ Obligation of result ² Duty to respect ³ Duty to protect ⁴ Duty to fulfil ⁵ Duty to facilitate ⁶ Duty to provide

عملکرد نهادهای مبتنی بر منشور سازمان

ملل متحد

الف) مجمع عمومی:

منشور سازمان ملل به صراحت پیش بینی کرده است که مجمع عمومی وظیفه دارد در جهت تحقق حقوق بشر و آزادیهای اساسی برای همه مطالعاتی را آغاز کند و توصیه‌هایی را به عمل آورد. شورای اقتصادی و اجتماعی نیز می‌تواند به قصد پیشبرد احترام به حقوق بشر و آزادیهای اساسی برای همه، توصیه‌هایی به عمل آورد. این وظیفه برای دیگر ارکان به صراحت در منشور ذکر نشده است.

مجمع عمومی سازمان ملل با صدور قطعنامه‌هایی که بیشتر جنبه توصیه ای دارند همواره موضوع حق غذا را مد نظر داشته است برای نمونه مجمع عمومی سازمان ملل در سال ۲۰۰۲ قطعنامه شماره ۵۶/۱۵۵ در سال ۲۰۰۳ قطعنامه شماره ۵۸/۱۸۶ و در سال ۲۰۰۴ قطعنامه شماره ۵۹/۲۰۲ در سال ۲۰۰۵ قطعنامه شماره ۶۰/۱۶۵ و در سال ۲۰۰۶ قطعنامه شماره ۶۱/۱۶۳ و در سال ۲۰۰۷ قطعنامه شماره ۶۱/۱۶۴ در سال ۲۰۰۸ قطعنامه شماره ۶۳/۱۸۷ و در سال ۲۰۰۹ قطعنامه شماره ۶۴/۱۵۹ صادر نموده است در این قطعنامه‌ها حق هر کس جهت دسترسی به غذای سالم و مغذی جهت رهائی از گرسنگی و دسترسی به غذای کافی بار دیگر به رسمیت شناخته شده و گرسنگی به منزله تخطی از کرامت انسانی تلقی و بر اقدام فوری جهت ریشه کنی آن در سطح ملی، منطقه ای و بین المللی تأکید شده است و در این قطعنامه‌ها همچنین از نسبت بالای ناامنی غذایی، فقر بین دختران، زنان و گروههای آسیب پذیر به دلیل تبعیض، نگرانی عمیق شده و از دولت‌ها درخواست شده که اقدامات لازم جهت رفع این نابرابری‌ها انجام دهند و از برنامه‌های که غذای سالم و مغذی را به افراد ناتوان می‌رساند حمایت نمایند و از تمام دولت‌ها درخواست گردیده که اقدامات لازم جهت تحقق تدریجی حق غذا و رهائی از گرسنگی اتخاذ نمایند و بر بهبود دسترسی به منابع مولد و سرمایه گذاری عمومی در توسعه روستایی که بر روی ریشه کنی فقر و گرسنگی بویژه در کشورهای در حال توسعه ضروری است از قبیل ارتقاء سرمایه گذاری، تکنولوژی مدیریت آب، سیستم‌های آبیاری در مقیاس کوچک به منظور کاهش آسیب پذیری و فقر تأکید گردیده

است. در بخش‌های دیگری از این قطعنامه‌ها بر اهمیت مبارزه با گرسنگی در مناطق روستایی و تعهد به ارتقاء و حمایت بدون تبعیض حقوق اقتصادی اجتماعی و فرهنگی مردمان بومی و تلاش برای بسیج منابع عمومی و فنی، تقویت اقدامات ملی و اجرای سیاست‌های امنیت غذایی تأکید و از تمام دولت‌ها خواستار اتخاذ سیاست‌های که در سطح بین المللی کمترین اثر را روی تحقق حق غذا داشته گردیده و همچنین از تمام دولت‌ها درخواست گردیده که اولویت‌های لازم در استراتژیهای توسعه را به تحقق حق غذا اختصاص داده و بر اهمیت همکاری بین المللی جهت توسعه حق غذا تأکید و از سازمان‌های بین المللی مرتبط با امر غذا از قبیل بانک جهانی و صندوق بین المللی پول خواسته شده که نسبت به ارتقاء سیاست‌ها و پروژه‌های که اثرات مثبت روی تحقق حق غذا دارند اقدام نمایند (UN GA, 2002-2010).

ب) کمیسیون حقوق بشر (شورای حقوق بشر):

کمیسیون حقوق بشر که یکی از ارکان فرعی شورای اقتصادی اجتماعی سازمان ملل متحد می‌باشد مسئولیت ارتقاء حقوق بشر و حمایت از آن را برعهده دارد (ذاکریان، ۱۳۸۱).

کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل با صدور قطعنامه‌هایی که بیشتر جنبه توصیه ای داشتند همواره موضوع حق غذا را مد نظر داشت برای نمونه کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل در سال ۱۹۹۷ قطعنامه شماره ۸، در سال ۱۹۹۸ قطعنامه شماره ۲۳، در سال ۱۹۹۹ قطعنامه شماره ۲۴، در سال ۲۰۰۰ قطعنامه شماره ۱۰، در سال ۲۰۰۱ قطعنامه شماره ۹۶، در سال ۲۰۰۲ قطعنامه شماره ۲۵ و در سال ۲۰۰۴ قطعنامه شماره ۱۹ صادر نموده است. در این قطعنامه‌ها ضمن یادآوری اعلامیه جهانی حقوق بشر، اعلامیه جهانی امنیت غذایی و میثاق بین المللی حقوق اقتصادی اجتماعی و فرهنگی بر حق دسترسی به غذای کافی و سالم و مغذی و حق بنیادین رهائی از گرسنگی تأکید و گرسنگی و سوء تغذیه نیز به منزله تخطی از کرامت بشری تلقی گردید و دولت‌ها را به انجام اقداماتی جهت تحقق تدریجی حق غذا در رهائی از گرسنگی ترغیب و بر بسیج منابع و کمک‌های فنی و مالی از قبیل استقرض خارجی، تقویت اقدامات ملی جهت اجرای سیاست‌های

۲- نظم دادن به تحقیقات و نظارت‌ها در زمینه رعایت حق غذا در کشورهای مورد نظر

۳- ارسال مکاتبات فوری به کشورهایی که در آنجا نقض حق غذا صورت گرفته است (Golay, 2004).

این گزارشگر از سال ۲۰۰۱ به طور مرتب همه ساله گزارش‌های در مورد غذا و تغذیه در جهان تهیه می‌نماید. در این گزارشها ضمن تعریف حق غذا به عنوان حق بشری به منشاء این حق و توسعه آن و چالش‌های امنیت غذایی بویژه از بعد تجارت بین‌الملل، حق غذا از منظر حقوق بشر دوستانه به ویژه به کمک‌های بشر دوستانه، مفهوم نوین و جدید حاکمیت غذا در راستای ارتقای امنیت غذایی، سیاست‌های صندوق بین‌المللی پول، بانک جهانی، سازمان تجارت جهانی و شرکت‌های چند ملیتی بر حق غذا، اثرات تحریم‌های اقتصادی بردستری به غذا، حق غذا برای مردمان بومی، اثرات بالقوه شدید و منفی سوخت‌های زیستی روی تحقق حق غذا، کمک‌های غذایی و همکاری‌های توسعه جهت تحقق حق غذا، بحران جهانی غذا و... اشاره نموده است (HRC, 2001-2010).

سازمان غذا و کشاورزی (F.A.O)

یکی از آژانس‌های تخصصی ملل متحد که در زمینه حق بر غذا فعالیت‌های بسیار گسترده‌ای انجام داده و به تعبیری متولی اصلی اجرای این حق در سطح بین‌المللی قلمداد می‌شود سازمان غذا و کشاورزی ملل متحد (فائو) است (ابراهیم گل، ۱۳۸۷) این سازمان در ۱۴ دسامبر ۱۹۴۶ یکی از موسسات تخصصی ملل متحد شد اهداف فائو به موجب اساسنامه آن ارتقاء سطح تغذیه و استانداردهای زندگی مردم، اصلاح تولید و توزیع محصولات غذایی و کشاورزی، بهبود وضعیت جمعیت روستایی می‌باشد (FAO, 2010). جهت اجرای اهداف مذکور ماده یک اساسنامه فائو وظایف زیر را برای فائو مقرر داشته است.

۱- جمع آوری، تجزیه و تحلیل و تفسیر و انتشار اطلاعات مربوط به تغذیه، غذا، کشاورزی، ماهی‌گیری و جنگل‌داری

۲- ترویج اقدامات ملی و بین‌المللی به منظور تحقیق علمی، تکنولوژی، اجتماعی و اقتصادی در زمینه تغذیه و غذا و کشاورزی. اصلاح امور مربوط به تولید و فروش و تهیه و توزیع محصولات کشاورزی

امنیت غذایی پایدار تاکید و از گزارشگر ویژه حق غذا درخواست گردید که ضمن همکاری با دولت‌ها، سازمان‌های بین‌دولتی بویژه سازمان غذا و کشاورزی و سازمان‌های غیر دولتی جهت تحقق حق غذا، موضوعات نوظهور مرتبط با حق غذا در سراسر جهان را نیز مشخص نموده و گزارشی از اجرای این قطعنامه‌ها را ارائه نماید و توجه به اهمیت آب آشامیدنی و وابستگی آن در مورد حق غذا به این مساله نیز توجه نماید (HRC, 1997) و از سال ۲۰۰۶ با توجه به انحلال این کمیسیون کلیه وظایف آن به شورای حقوق بشر سازمان ملل منتقل گردیده و در حال حاضر این شور نیز قطعنامه‌های متعددی در زمینه حق غذا صادر کرده است (میر عباسی، ۱۳۸۸).

گزارشگران ویژه:

یکی از فعالیت‌های کمیسیون حقوق بشر که به خصوص در سال‌های اخیر گسترش یافته است استفاده از کارشناسان مسائل حقوق بشری برای بررسی و پی‌جویی وضعیت حقوق بشر در زمینه برخی موضوعات خاص در سراسر دنیا یا مطالعه وضعیت حقوق بشر در کشور خاص و ارائه گزارش به کمیسیون حقوق بشر می‌باشد.

کمیسیون این وظیفه خود را با استفاده از دو سازگار اعمال می‌نماید که عبارتند از: گزارشگران ویژه موضوعی و گزارشگران ویژه کشوری (میر عباسی، ۱۳۸۷).

گزارشگر ویژه حق غذا:

در سال ۱۹۸۳ شورای اقتصادی اجتماعی اولین گزارشگر ویژه حق غذا انتخاب نمود گزارش وی در سال ۱۹۸۷ بوسیله کمیسیون حقوق بشر تصویب شد (Kent, 2008). گزارشگر ویژه حق غذا در آوریل هر سال یک گزارش به کمیسیون حقوق بشر و حسب درخواست کمیسیون حقوق بشر، گزارشی را نیز در نوامبر هر سال به مجمع عمومی سازمان ملل ارسال می‌کند (Kent, 2008). کمیسیون حقوق بشر پس از مشخص نمودن وظایف گزارشگر ویژه، در سال ۲۰۰۰ گزارشگر دیگری را به این سمت منصوب نمود. و این گزارشگر به منظور ترویج حق غذا از سه روش ذیل استفاده می‌نماید:

۱- ارائه گزارش‌های موردی و عمومی مربوط به حق غذا در مجمع عمومی و کمیسیون حقوق بشر

۳- ارائه کمک‌های فنی در زمینه حق دسترسی به

غذا

۴- کمک به کشورها جهت جذب سرمایه گذاری برای توسعه کشاورزی (FAO, 2010; UN, 1995)

عملکرد و اقدامات فائو:

تصویب اعلامیه جهانی ریشه کنی فقر و سوء تغذیه:

این اعلامیه در کنفرانس جهانی ریشه کنی فقر و سوء تغذیه در سال ۱۹۷۴ تصویب شد در این اعلامیه بر افزایش تولید مواد غذایی و جلوگیری از ضایعات در تمام مراحل زنجیره غذایی، ارتقاء فناوریهای موجود در فرآیند تولید غذا و مبارزه با سوء تغذیه مزمن و کاهش بیماریهای ناشی از آن در گروه های آسیب پذیر کم درآمد تاکید گردید (Kent, 2004 ; FAO, 1974)

تصویب پیمان امنیت جهانی غذا در سال ۱۹۸۵: که

در این پیمان جهت تحقق امنیت غذایی اقدامات لازم باید در جهت تحقق اهداف ذیل باشد الف) رسیدن به سطح مطلوبی از تولید غذا ب) افزایش ثبات و عرضه غذا ج) دسترسی مطمئن افراد نیازمند به غذا (FAO, 1985).

کنفرانس جهانی تغذیه در سال ۱۹۹۲: در این

کنفرانس از گسترش سوء تغذیه و کمبود ریز مغذیها بویژه ویتامین A, D و آهن، ید ابراز نگرانی و بر اجرای برنامه امنیت غذایی در سطوح فردی - خانوار، اجتماع منطقه ای و جامعه بین الملل تاکید گردید (FAO, 1992).

تهیه برنامه ویژه امنیت غذایی: این برنامه با ابتکار فائو

در سال ۱۹۹۴ با هدف بهبود امنیت غذایی افراد فقیر از طریق برنامه ملی امنیت غذایی و برنامه امنیت غذایی منطقه‌ای شروع شد و در حال حاضر بیش از ۱۰۶ کشور در این برنامه مشارکت دارند و نیمی از این کشورها برنامه‌های ملی در ارتباط با بهبود امنیت غذایی را شروع کرده‌اند (FAO, 2010).

تصویب اعلامیه رم: این اعلامیه در اجلاس جهانی

سران در سال ۱۹۹۶ در زمینه امنیت غذایی جهان تصویب شد و همچنین برنامه اقدام برای امنیت غذایی جهان توسط سران کشورها تصویب شد و کشورهای عضو تعهدات کمی و دقیق جهت تحقق امنیت غذایی متقبل شدند و از مهم ترین تعهدات آنها کاهش تعداد افراد مبتلا به سوءتغذیه از ۸۵۲ میلیون نفر به نصف تا سال ۲۰۱۵ بود (FAO, 1996).

تهیه نقشه نامی غذایی گروههای آسیب پذیر: این طرح در سال ۱۹۹۶ در اجلاس جهانی امنیت غذایی در فائو با هدف توسعه اطلاعات و آنالیز آنها جهت بهبود هدف گذاری برنامه‌ها و سیاست‌های کاهش گرسنگی تدوین شد (FAO, 2011 ; موسسه پژوهشها، ۱۳۸۶).

تصویب اعلامیه اتحاد بین المللی علیه گرسنگی و سوء تغذیه: این اعلامیه در اجلاس جهانی غذا در سال ۲۰۰۲ تصویب شد (FAO, 2002; Gotula, 2008) و همچنین اعلامیه اجلاس جهانی غذا ۵ سال بعد صادر و از کشورهای درخواست شد که نسبت به ارائه گزارشی از اقدامات به عمل آمده در زمینه تعهدات خود در زمینه دسترسی مردم به غذا به کمیته امنیت جهانی غذا ارائه دهند (FAO, 2002).

تصویب دستورالعمل اختیاری جهت حمایت تدریجی از تحقق امنیت غذایی: این دستورالعمل در سال ۲۰۰۴ با هدف فراهم نمودن راهکارهای عملی به دولتها جهت اجرای تحقق تدریجی حق غذا در چارچوب امنیت غذایی تصویب شد و به عنوان یک ابزار تکمیلی جهت مبارزه با گرسنگی و کاهش سوء تغذیه عمل می نماید (FAO, 2005).

تصویب اعلامیه امنیت غذایی جهانی: این اعلامیه در کنفرانس امنیت غذایی در سال ۲۰۰۸ تصویب شد و در این اعلامیه بر حل چالش‌های امنیت غذایی جهانی به ویژه به بالا رفتن قیمتها، تغییرات جوی، سوخت‌های زیستی تاکید و از جامعه بین المللی خواسته شد که با اتخاذ اقدامات فوری از اثرات منفی بالا رفتن قیمت مواد غذایی بر روی گروههای آسیب پذیر جهان مبارزه کند (FAO, 2008).

تصویب اعلامیه اجلاس جهانی غذا: این اعلامیه در اجلاس جهانی امنیت غذایی در سال ۲۰۰۹ تصویب شد و در این اجلاس کشورهای جهان تعهدات جدیدی جهت مبارزه با گرسنگی و سوء تغذیه متقبل شدند (FAO, 2009).

برنامه جهانی غذا

برنامه جهانی غذا با مسئولیت مشترک سازمان ملل متحد و سازمان غذا و کشاورزی ملل متحد (فائو) و به موجب قطعنامه مجمع عمومی ابتدا به طور آزمایشی برای مدت سه سال به اجرا درآمد. این برنامه از اوایل ژانویه

امنیت غذایی و حق دسترسی به غذا و تضمین رهایی بشریت از گرسنگی از مهمترین اولویت‌هایی است که همواره از سوی سیاستگذاران کشورها و جامعه بین‌المللی مورد تاکید قرار گرفته است و عوامل مختلفی از قبیل بالا رفتن قیمت‌های جهانی مواد غذایی، تغییرات جوی و گرم شدن دمای کره زمین، استفاده از محصولات غذایی در تولید سوخت‌های زیستی، جهانی شدن اقتصاد و نظام‌های تولید، فرسایش منابع طبیعی و ... در سطح جهانی مانع تحقق امنیت غذایی گردیده‌اند. با توجه وظایف قانونی سازمان ملل متحد در زمینه حق غذا و تغذیه مردم جهان، نهادهای وابسته به آن، با تصویب میثاق‌ها، کنوانسیون‌ها، پروتکل‌ها، معاهدات، قطعنامه‌های متعدد عملکرد موفقی در شناسایی و ایجاد تعهدات حق غذا، به ویژه تعهدات نرم در زمان صلح و تعهدات الزام‌آور در زمان محاصمه، تدوین قوانین و مقررات مربوط به حق غذا و به رسمیت شناختن حق دادخواهی در مورد نقض حق غذا، تلاش جهت عرفی کردن حق غذا با توجه به کثرت قطعنامه‌ها و اعلامیه‌های صادره در این زمینه و... داشته‌است. ولی در اجرای این تعهدات به ویژه در تعهد به احترام، حمایت و ایفاء حق غذا، با توجه به تعهدات کمی پذیرفته شده از سوی جامعه جهانی مبنی بر کاهش سوءتغذیه و این که در حال حاضر تعداد افراد مبتلا به سوءتغذیه نه تنها کاهش نیافته بلکه بسیاری از کشورها در به فعلیت رساندن ۵ اصل ۱- فراهم بودن غذای کافی برای جمعیت موجود ۲- ثبات غذا و فراهم بودن در هر زمانی در بازار ۳- قابل دسترس بودن از نظر اقتصادی ۴- مفید بودن غذا ۵- قابل قبول بودن از نظر فرهنگی که از اجزاء اصلی امنیت غذایی هستند با مشکل جدی مواجه هستند هم‌چنین با توجه به نقض گسترده آن از سوی بسیاری از کشورها و تبعیض در مورد حق غذا به ویژه بین گروه‌های آسیب‌پذیر کارنامه موفقی نداشته‌است.

منابع

امیر ارجمند، ا. (۱۳۸۱). مجموعه اسناد بین‌المللی حقوق بشر، جلد اول، قسمت اول، اسناد جهانی، تهران، انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.

ابراهیم گل، ع. (۱۳۸۷). حق غذا: پیش شرط تحقق سایر حقوق. مجله حقوقی بین‌المللی، نشریه مرکز امور

۱۹۶۳ به عنوان بزرگترین منبع تامین غذا برای کمک به توسعه فعالیت خود را آغاز کرد (مصفا، ۱۳۷۴).

هدف اصلی برنامه جهانی غذا:

- ۱- نجات زندگی یا حیات افراد و حمایت از آنها در وضعیت اضطراری
 - ۲- ارائه کمک غذایی در مواقع اضطراری
 - ۳- کاهش گرسنگی و سوء تغذیه در جهان
 - ۴- توسعه ظرفیت کشورها جهت مبارزه با گرسنگی
 - ۵- اعاده و بازسازی زندگی بعد از شرایط اضطراری
 - ۶- دسترسی همه مردم به غذای کافی و سالم در تمام زمان جهت داشتن زندگی فعال (WFP, 2011).
- نخستین وظیفه برنامه جهانی غذا تهیه و ارائه کمک غذایی برای توسعه منابع کشاورزی و روستایی و انسانی در کشورهای کم درآمد، مواجه با کمبود مواد غذایی است. طرحهایی که بدین منظور تنظیم و اجرا می‌شود، بطور عمده بر مفهوم «غذا برای کار» تکیه دارند. این امر موجبات شرکت خانواده‌های فقیر در فعالیتهای عمرانی نظیر احیای زمین، خانه سازی، آبیاری، متنوع کردن محصولات کشاورزی و جنگلکاری را فراهم می‌آورد. وظیفه دیگر برنامه جهانی غذا تهیه و ارائه غذا در مواقع اضطراری چون قحطی، زلزله، سیل، جنگ یا پناهندگی و آواره‌گی ناشی آنهاست. برنامه جهانی غذا غالباً نقش هماهنگ کننده اقدامات مشترک دولتها و بخشهای مختلف نظام ملل متحد را در عملیات امدادی وسیع برعهده دارد. علاوه بر این، با برخی از سازمانهای غیر دولتی بخصوص کمیته بین‌المللی صلیب سرخ، همکاری می‌کند (مصفا، ۱۳۷۴) و سالانه میلیون‌ها دلار صرف تهیه و تامین غذا برای امداد رسانی به نیازمندان در مناطق مختلف می‌نماید و در ضمن نهادهای مانند شورای امنیت، شورای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و کمیته‌های مختلف وابسته به سازمان ملل و سازمان‌های از قبیل سازمان تجارت جهانی، سازمان بهداشت جهانی، صندوق کودکان ملل متحد، برنامه توسعه صنعتی ملل متحد و ... با توجه به وظایف مندرج در اساسنامه شان دارای مسولیت‌های در زمینه حق غذا می‌باشند و اقدامات متعددی را در این زمینه انجام داده‌اند.

نتیجه گیری

مصفا، ن. (۱۳۷۴). راهنمای سازمان ملل: موسسات تخصصی و وابسته و رابطه جمهوری اسلامی ایران با آنها، چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه. موسسه پژوهش ها و برنامه ریزی اقتصاد کشاورزی. (۱۳۸۶). آشنایی با سامانه اطلاعاتی و تهیه نقشه آسیب پذیری و ناامنی غذایی.

موسسه پژوهش ها و برنامه ریزی اقتصاد کشاورزی. (۱۳۸۷). بسته امنیت غذایی. وزارت جهاد کشاورزی.

میرعباسی، ب. (۱۳۸۸). نظام جهانی ارزیابی و حمایت از حقوق بشر. انتشارات جنگل.

ملکوتی، ج. (۱۳۸۳). امنیت جهانی غذا و نقش حاصلخیزی پایدار خاک در آن. وزارت جهاد کشاورزی.

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی. (۱۳۸۳). سند ملی توسعه فرا بخشی. غذا و تغذیه، برنامه چهارم توسعه

Committee on Economic, Social and Cultural Right, (CESCR). (1997). Relationship between economic sanctions and respect for economic, social and cultural rights. General Comment No. 8., www.unhchr.ch.

Committee on Economic, Social and Cultural Right, (CESCR). (2000). General Comment No. 14., www.un.org.

Committee on Economic, Social and Cultural Right, (CESCR). (2009). General Comment No. 20., www.un.org.

Committee on Economic, Social and Cultural Right, (CESCR). (1999). The right to adequate food (art. 11).CESCR General Comment No. 12., www.un.org.

Committee on Economic, Social and Cultural Right, (CESCR). (2003). General comment No. 15., The right to water, Economic and social council United Nations.

Christine, C. (2008). The protection, economic, social and cultural rights. post conflict

Commission on human rights (CHR). (1997- 2004). The right to food, Report submitted by the special Rapporteur on the right to food.

FAO, legal office. (1999). Extract's from International and Regional and Instruments and declarations, and other Authoritative Texts addressing the right to food. www.fao.org

FAO, Legal office. (1992). International Conference on nutrition. www.fao.org

FAO. (1996). Plan of Action of the world summit security. www.fao.org

حقوقی بین المللی معاونت حقوقی و امور مجلس ریاست جمهوری، سال ۲۵، شماره ۳۹، ص ۲۲۱-۲۴۳.

اسیبورن، ا.، کاتارینا، ک. و اسن، ر. (۱۳۸۹). حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، ترجمه اردشیر امیر ارجمند با همکاری گروه مترجمان، چاپ اول، انتشارات مجمع علمی و فرهنگی مجد.

تالمن، ا. (۱۳۸۷). اجلاس سران فائو، نتایج ضعیف مجله توسعه و همکاری.

کریون، م. (۱۳۸۷). چشم اندازی به توسعه میثاق بین المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی. مترجم محمد حبیبی، چاپ اول، سازمان انتشارات دانشگاه مفید.

ذاکریان، م. (۱۳۸۸). حقوق بشر در هزاره جدید. انتشارات دانشگاه تهران.

عبادی، ف. (۱۳۸۳). امنیت غذایی، توزیع درآمد. موسسه پژوهشهای برنامه ریزی و اقتصاد کشاورزی.

عبادی، ف. و سعید نیا، ا. (۱۳۸۷). تراز نامه غذائی ایران. موسسه پژوهشهای برنامه ریزی و اقتصاد کشاورزی

قاری سید فاطمی، س. م. (۱۳۸۸). حقوق بشر در جهان معاصر. دفتر دوم، جستارهایی تحلیلی از حق ها و آزادی ها، تهران، نشر موسسه مطالعات و پژوهش های حقوقی شهر دانش.

قاری سید فاطمی، س. م. (۱۳۸۲). حقوق بشر در جهان معاصر. دفتر اول.

قاسمی، ح. (۱۳۷۳). امنیت غذایی و تغذیه در کشور، انستیتو تحقیقات تغذیه ای و صنایع غذایی کشور.

قره یاضی، ب. (۱۳۸۷). نقش تولید سوخت زیستی از ذرت و محصولات کشاورزی. معاونت پژوهش های اقتصادی مرکز تحقیقات استراتژیک مجمع تشخیص مصلحت نظام.

کلانتری، ع. (۱۳۸۶). وضعیت تولید و تامین غذا در جهان و ایران در سال جاری. مرکز تحقیقات استراتژیک مجمع تشخیص مصلحت نظام.

کلانتری، ع. (۱۳۸۹). وضعیت بازار غذا در شرایط حاضر و آینده. مرکز تحقیقات استراتژیک مجمع تشخیص مصلحت نظام.

مصفا، ن. و مستقیمی، ب. (۱۳۸۶). چالش های کمکهای بشردوستانه در خاور میانه. چاپ اول، انتشارات وزارت امور خارجه.

FAO. (1996). Rome declaration on world food security. www.fao.org

FAO. (2002). Declaration of the world Food summit: Five years Later. www.fao.org

FAO. (2005). Voluntary Guidelines "www.fao.org. www.fao.org

FAO. (2008a). The state of food insecurity in the world. www.fao.org

FAO. (2009a). The state of food insecurity in the world. www.fao.org

FAO. (2008). Declaration of the high level conference on world food security: the challenges of climate change and bioenergy. www.fao.org

FAO. (2009). A short history of FAO. www.fao.org

FAO. (2010). About the special programme for food security. www.fao.org

FAO. (2011). FIVIMS-Better Information for action hunger Reduction

Golay, C. & Ozden, M. (2004). The Right to Food. www.fao.org

Golay, C. (2010). The food crisis and food security. www.fao.org

Gotula, L. & Vidar, M. (2002). The right to adequate food in emergencies: Fao legal office. www.fao.org

Human Right Council (Goldstone report). (2009). Human Rights in Palestine and Other Occupied and Territories Report of United Nation Fact-Finding Mission On the Gaze Conflict. www.HRC.org

Kent, G. (2004). Food is a Human Right University of Hawaii Honolulu USA.

Muller, A. (2011). Limitations and Derogations from Economic, Social and Cultural Rights. Human Rights Law Review 9: 4, 557. 6. 1. www.oxfordjournal.org

Office United nation human right (ounhr/FAO). (2010). The right to adequate Food. Fact sheet No. 34., www.food.org

Pejic, J. (2001). The Right to Food in Situation Armed Conflict: The Legal Framework, 83, 844, p: 1097-1109.

Randlec, D. (2009). The Right to Food in Gaze: Israel's Obligations under International Law. The Internet Journal of Rutgers School of Law, Vol. 35, P: 11-22., www.Lawrecord.Com.

Sylvain, V. (2008). The Interrelation of the Law of Occupation and Economic, Social and Cultural Rights. The Examples of Food, Health and Property, 9, 871. www.ICRC.Org.

UN General Assembly. (1995). The united Nations and human rights 1945-1995, Blue book series vol,VII network. www.un.org

UN General Assembly. (2007). Report of the special rapporteur on the right to food. www.un.org

UN General Assembly. (2002-2009). The right to food" Report of the Special rapporteur on the right to food. www.un.org .

Vidar, M. (2003). The right to food in international law. www.fao.org

Vanbraun, J. (2008). Rising food prices. www.ifpri.org.